

İşçi Sınıfının Türkiye'deki Mücadele Dinamikleri: 1 Mayıs

İçeriği Yazan: [Ceren YALDIZ](#) [1] Zaman: Pzt, 05/05/2008 - 06:00

Yazar: Ceren YALDIZ

Sanayi Devrimi Sonrası İşçi Sınıfı

19. yüzyılın Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan kötü iş koşulları, sağlıksız ve güvencesiz çalışma; bu sorunlar etrafında birleşen ve zamanla bilinçli bir güç olan işçi sınıfını yaratmıştır. Basit atölyelerden buhar gücüyle çalışan makinelere geçilmiş ve bu doğal bir istihdam krizini beraberinde getirmiştir. El tezgâhlarını kaybeden işsiz yığınlar kötü iş koşulları ve çok düşük gelire rağmen fabrikalarda çalışıyorlardı. Siyasal, ekonomik ve sosyal haklardan tamamiyle mahrumdular. Düşünce dünyasındaki gelişmelere ve işçi sınıfının bilinçlenmesine koşut olarak işçi sınıfının mücadele dinamikleri de kendini gösterdi. Sendikal örgütlenme ve sosyal hak talepleri etrafında grevler ve protesto gösterileri birbirini izledi. Yavaş yavaş sendikal yapılanmaların temelleri atıldı.

1881 yılında 8 saatlik işgünü talebiyle beş yüz bin işçi greve gitti; bu grev silahlarla ve lokavtlarla karşılık buldu. Ancak 1886 1 Mayıs'ında üç yüz bin işçi grevdeydi. Talepleri aynıydı: "8 saatlik işgünü". Bu eylem de kanla, idamlarla, işten çıkarmalarla bastırıldı. Ancak böyle bir işçi direnişi tarihte daha önce görülmemiş değildi. 2. Enternasyonal ile birlikte 1889'da '1 Mayıs' günü 'Birlik, Mücadele ve Dayanışma günü' olarak ilan edildi. Ve birçok Avrupa ülkesinde 1 Mayıs tatil ilan edildi. Bu tarihten sonra 1 Mayıs işçilerin haklarını aradıkları, taleplerini dillendirdikleri spesifik bir gün olarak gelenekselleşmiştir.

Türkiye'de Sendikal Yapılanmalar ve İşçi Sınıfı Mücadeleleri

Sanayi Devrimi'ni yaşamamış olan Osmanlı Devleti'nde makineleşmeye karşı olumsuz bir tepki vardı. Din kurallarının etkin olduğu Osmanlı topraklarında ekonomi tımara ve fetih organizasyonlarına dayanıyordu. Halk ise geçimini ağırlıklı tarım, hayvancılık, el sanatları ve bir kısım azınlık da toprak kiralariyle sağlıyordu. II. Meşrutiyet'e kadar işçi sınıfından bahsetmek mümkün değildi. Elbette bir süre sonra özellikle kömür havzalarında olmak üzere yoğun bir uzmanlaşma ve işbölümünden söz edilebilir ancak işçi gruplarının örgütlülüğü ve salt bir işçi sınıfından bahsedilemez. Çalışma hayatını düzenlemeye yönelik ilk yazılı belge Mecelle'dir. İşgünü Mecelle'de sabah güneşin doğumundan akşam güneşin batımına kadar geçen zaman dilimi olarak geçer. İşçiyi bir meta gibi alınıp satılan bir mal olarak ele alır. İkinci bir düzenleme ise Dilaver Paşa Nizamnamesi'dir. Bu nizamname ise yalnızca Ereğli'deki kömür havzasında verimi artırmak amacını güder ve sosyal haklara yer verilmez.

İlk işçi örgütlenmesi 1871 yılında kurulan Ameleperver Cemiyeti'dir. Ve II. Meşrutiyet'i izleyen dönemlerde özgürlükçü konjonktürün etkisiyle işçi örgütlenmeleri başlar. Bu ilk grevler uzlaşmaksızın bastırılır. 1911 yılında ilk defa Selanik'te ve 1912 yılında ilk defa İstanbul'da 1 Mayıs kutlanır. 1923 yılında 1 Mayıs resmi tatil ilan edilir.

Cumhuriyet sürecinde ise Osmanlı'dan devralınan bir işçi hareketinden söz edilemez. Ekonomisi bozuk, ilkel endüstriye sahip bir ülke devralınır. Sermaye sınıfını destelemeye, özlük haklarını korumaya, en önemlisi bağımsız bir ekonomi yaratmaya dayanan liberal dönemde hem işçi hem işveren hem de sermaye sahipleri bir araya gelerek M. Kemal Atatürk önderliğinde İzmir İktisat Kongresi'ni gerçekleştirirler.

İzmir İktisat Kongresi'nin işçi sınıfı açısından en büyük özelliği, bir ilk olarak işçilerin işverenlerle aynı statüde temsil hakkı bulmasıdır. 10 kişilik bir işçi grubu tüm işçilerin ortak taleplerini orada dile getirirler. Taleplerinin çoğu kabul görür ve gerçekleştirilir. İlerleyen yıllarda işçilere yönelik Koruma Yasası, Hafta Tatili Kanunu, Çalışma Hayatında Kadın ve Çocuğun Korunması gibi kanunlar yürürlüğe

girer.

Ancak gerek güçlü bir sınıfının yoksunluğu gerek de sınıfsız toplum bilinci sonucu oluşan statik baskı ortamı bir sendikal sürecin önünü kesmiştir. 1946 sonrası çok partili döneme geçilmesiyle nispi bir demokrasi ortamı yaratılmış, bu ortam da işçi sınıfı için partilileşme ve sendikalaşma konusunda yasal olarak meşruiyet sağlamıştır. 1960 Yasası ile beraber sendikalaşma süreçleri hız kazanır, reel anlamda sendikalar kurulur ve işçi sınıfındaki dalgalanmalar 68 olaylarıyla birlikte doruk noktasına ulaşır. Asıl sancılı süreç 12 Mart Muhtırası ile başlar. Sendikal çalışma bölücülük olarak görülür. Bu süreci de atlatan işçi sınıfı 1977'ye kadar kitlesel, dinamik bir güç haline gelir.

Uzun bir aradan sonra ilk kez kitlesel olarak 1976' da 1 Mayıs alanlarda DİSK öncülüğünde kutlanır. 1977 yılındaki 1 Mayıs'ta beş yüz bin işçi halaylarla, marşlarla, sloganlarla devasal kortejler kurarak coşkuyla Taksim Meydanı'nı doldururlar. DİSK Başkanı Kemal Türkler'in kürsüden konuşma yaptığı sırada kalabalığın ortasından etrafa silah sıkılır ve 1977 1 Mayıs'ı tarihe 'kanlı mayıs' olarak geçer. 34 kişinin hayatını kaybettiği bu gün yükselen kitle hareketi bazı güçler tarafından kanlı bir biçimde bastırılmış olur. Ertesi yıl yine yüz binler Taksim'e çıkar. Artık bilinçli bir sınıf olan üretici güçler tüm baskı ve yasaklamalara rağmen 1 Mayıs'ı birlik, dayanışma ve mücadele günü olarak kutlamaya devam ederler.

Zaman zaman dayağa, tutuklamalara, hatta katliamlara dayanan baskı ortamına rağmen halen 1 Mayıs alanlarda kutlanmaya devam ediyor.

Bu yılki 1 Mayıs'ta ise hiç de hoş olmayan bir manzarayla karşılaştık. 1977'deki olaylar açısından tarihsel bir öneme sahip olan Taksim'de ellerinde karanfillerle kutlama yapmak isteyen işçi sendikaları, barikatlar arkasındaki bir Taksim, bolca gaz bombası, alabildiğine cop ve göz altılarla karşı karşıya kaldı. Taraftar kutlamalarında bile provokasyon kaygısı gütmeksizin verilen Taksim, emekçilere linç kültürüyle kapatıldı. Dünyanın her yerinde coşkulu kutlamalara sahne olan bu 1 Mayıs, Türkiye'de ne yazık ki kutlamalarla değil polisin aşırı sert tutumuyla gündeme geldi.

Umarım bundan sonraki 1 Mayıslar birlik, dayanışma ve mücadele gününe yarasır; işçi sınıfının taleplerini rahatlıkla söyleyebildiği, halaylarla, türkülerle kutlanır.

iletisim@politikadergisi.com

Yorumlar

- [Analiz](#) [2]

Kaynak URL (04/05/2024 - 13:57 tarihinde yazdırıldı):

<https://politikadergisi.com/makale/isci-sinifinin-turkiyedeki-mucadele-dinamikleri-1-mayis>

Bağlantılar:

[1] <https://politikadergisi.com/pd-uye/ceren-yaldiz>

[2] <https://politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/analiz>